

Словенската писменост на светите браќа Кирил и Методиј континуитет што ги поврзува словенските народи

Апстракт

Целта на овој труд е да се потенцира епхалното значење на словенските правоучители, творци на првата словенска азбука, мисионери, неуморни проповедници светите браќа Кирил и Методиј. Во темата е прикажан посебниот придонес на нивната Моравска мисија пресудна за словенската писменост и важна за иднината на сите словенски народи. Кирил и Методиј и нивните ученици се најдобра гаранција за идните генерации како треба да се чува духот на сесловенството. Од какво значење е создавањето на словенската азбука и писменост особено го потврдуват сегашните актуелни културно-просветни и духовни потреби.

Клучни зборови: азбука, мисија, просветители

Abstract

The purpose of this paper is to show the importance and epochality of Slavic enlightenment figures, creators of the first Slavic alphabet, missionaries, tireless heralds, the holy brothers Cyril and Methodius. It emphasizes their Moravian mission because it is crucial for the Slavic literacy and important for the future of all Slavic peoples. Cyril and Methodius and their disciples are the best guarantee for future generations to live the spirit of panslavism. How important the creation of the Slavic alphabet is confirm today's cultural, educational and spiritual needs.

Key words : alphabet, mission, educators

Во историјата на секој народ постојат личности кој во текот на својот живот оставиле белег со своите дела ги поставиле вредностите по кој ќе се движат идните генерации. Без сомнение и сос полно право во групата на овие великани ги вбројуваме светите браќа Кирил и Методиј. Тие се основно положници, учители, просветители, творци на првата словенска азбука и доследни христијански мисионери. Тоа можност да се навратиме на нивното дело на нивниот живот, на нивните подвизи со благодарност и чувство на гордост што му припаѓа на народ што ги напојувал своите далечни корени со нивното дело.

Во втората половина на 8 век христијанството на помеѓу Словените на Балканот веќе било распространето. Паралелно со случувањето во Западна Европа и на територијата на Балканот и пошироко освен во областа на политичките промени биле преземени и активности за ширење на христијанството и писменоста помеѓу Словените. Граѓанската управа во Цариград со грчки обележја и духовната управа во Рим со латински особини во целиот Источна Илирија развиле христијанско-латинско-грчка култура и цивилизација. Римската црква исто така била заинтересирана за Словенските племиња во Средна Европа. Затоа што преку христијанството по западен модел сакале да ги покори словенските народи. Тие испраќале мисионери помеѓу Словените кој проповедале христијанство на латински јазик.

Темелите на словенската писменост кој ќе ја отворат новата ера во историјата на Словените биле браќата Кирил и Методиј и нивните ученици. Во епохата кога тие твореле и биле активни градот Солун бил во голема мера словенизиран под влијание на неговата словенска околина. Кирил и Методиј потекнуваат од благородно и богато семејство. Татко му Лав поп Дукљанин во својот летопис го нарекол патрициј како потстатег на Солунската тема и како таков стоел на чело на поморските сили стационирани во Солунската област.

Нивните угледни родители им овозможиле уште од млади години да добијат солидно образование што ќе им овозможи да добијат и високи функции во Византската држава. Методиј како најстар син на Лав го продолжил животниот пат на неговиот родител. По завршувањето на општото образование каде што учениците се стекнувале со многу знаења и административни должности. Воените способности и подвизи на Методиј му овозможиле императорот да го назначи за управител на една од Словенските покраини која била под управа на Византија. Нема сомнение дека дејноста на Методиј како управител на Словенската област кај реката Брегалница има политички карактер и се состоела повеќе во исполнување со административни функции. Меѓутоа тој обрнувал внимание и на религиозниот живот на Словените односно на своите потчинети.

Авторот на Панонските легенди ги споредувал добрите дела на Методиј и ја истакнал неговата чистота, посветеноста, како и праведноста. Славко Димевски ќе запише: „неможејќи самиот целосно да се посвети со таквата мисионерска дејност, тој оваа работа ја извршувал главно преку подготовки на мисионери и духовници од самите македонски Словени. За време на посетите кај него Кирил покрстил над 50.000 луѓе и ги просветил како што вели солунската легенда.“¹ Меѓу најзначајните извори е Краткото успение Кирилово. Во него се зборува дека првата негова книжевна дејност меѓу Словените започнала на Брегалница. Тогаш покрстил и превел во христијанска вера околу 54.000 Словени и напишал книги на словенск јазик. Според Ј. Иванов тој број изнесувал 51.000.²

Помладиот брат Костадин се школувал во Солун. Уште како ученик се истакнал како талентиран и интелигентен. Тој добро го научил грчкиот и еврејскиот јазик. Понатамошното школување го продолжил во Императорската Магнатурска школа. Во исто учеле само децата од семејствата на владеечката структура. Негови професори биле најучените луѓе во 9 век Леон познат математичар и философ и Фотие дипломат, политичар и патријарх. По завршувањето на студиите бил назначен за библиотекар во Патријаршијата во црквата Св.Софија. За кратко време бил назначен за професор по философија. Тогаш го добил и прекарот Костантив философ. Зборувал 4 јазика, латински, сириски, еврејски и грчки. Поради широките знаења и генијалната лингвистичка способност Кирил во педесетите години од 9 век била прекината неговата професорска дејност во Цариград. По препорака на Теоксид кој бил и семеен пријател и логогет³ на царицата Теодора мајка на императорот Михајло III. Токму поради ова Кирил бил и ангажиран да биде мисионер помеѓу Словените. Според тоа „сосема е во право Киселков кога истакнува дека идеата за словенската писменост и словенската книжевност ја дал Методиј, а генијалниот философ и ревносен мисионер Костадин (Кирил) бил човекот кој сосема ја прфатил таа идеја и со помош на својот брат ја реализирал. Оттука произлегува дека дејноста на солунските браќа во Македонија била пресудна и главна причина за создавањето на словенската азбука“.⁴

Византискиот царски двор на солунските браќа им доделувала се поважни политички, дипломатски и верски мисии. Таква била историската Хазардска мисија на Кирил и Методиј која завршила со голем успех. Византија сакала Хазарите да ги стави под свое политичко и културно влијание и да го прифатат христијанството. Кирил изразил хумани способности во религиозните и културни разлики и несогласувања кои се појавиле помеѓу нехристијанското население во Хазарските територии. Ова бил голем успех за Византиската држава биле свечено пречекани. Тие од страна Царот, Патријархот и Собор биле прогласени за апостоли. Во чест на овој голем успех и било понудено да бидат прогласени за епископи, но тие ја одбиле понудата.

Во 862 година Моравскиот кнез Ростислав сакајќи да ја заштити Велика Моравија од германското политичко и културно влијание се обратил до Византискиот цар кој му понудил

¹ Димевски.С (1989) Историја на МПЦ.Скопје.Македонска книга.

² Тодоров-Балабан А. (1934) Кирил и Методиј 2.Софија.

³ **Логотет** е византиска административна титула која еквиалентна на современ државен секретар, која се наоѓала во употреба помеѓу VI и XIV век. Логотетот бил главен запазувач на законот и на државните приходи.

⁴ Белчовски, Ј.(1997) Охридската Архиепископија од основањето до паѓањето на Македонија под турска власт.Скопје. Богословски Факултет Св.Климент Охридски.

војнички сојуз. Во исто време побарал да му бидат испратени учени луѓе кој ќе можат да шират просвета и култура на словенски јазик во Моравија и пошироко. Византискиот цар Михаило III со задоволство го прифатил предлогот. Моравско-словенскиот кнез Ростислав и Светопол кај царот Михаило испратиле писмо со следната содржина „со милост на Бога ние сме здрави, кај нас дојдоа мнозина учители, христијани од Италија, Грција и Германија и различно не учеа, а ние Словените сме прости луѓе и немаме човек кој би не поучил во вистината и би ни ја покажал смислата на писанието. Па затоа добар господару испрати таков маж што ќе ни ја објасни целата правда“.⁵ Византискиот цар Михаило III предлогот го прифатил бидејќи една словенска земја од западната сфера бара помош од Византија. За Големо Моравската мисија Михаило ги назначил веќе докажаните и реализирани во мисии браќата Кирил и Методиј. Моравската мисија била важна не само за браќата туку и општо за целиот словенски народ.

Кирил и Методиј прифаќајќи ја мисијата помеѓу Словените во Моравија ги удриле темелите на Словенското просветителство, образование и воспитание. Покрај големите подготовки на Кирил и Методиј и нивните ученици заминале на долгиот и неизвесен пат во словенските земји. Константин добил писмо од царот Михаило III за кнезот Ростислав во кое било напишано „еве ние ти го испраќаме најучениот философ. Прими го овој подарок кој е многу скап од секое злато сребро и скапоцени камења. Помогни му да може брзо да ја изврши својата мисија.

За потребите на оваа мисија ја создале азбуката глаголица. Превеле од грчки на словенски јазик, богослужбени книги, Стариот завет и други неопходни преводи. Со тоа го создале и привилит литературен јазик на сите Словени и ги поставиле темелите на словенската писменост. Во науката настанал спор која азбука е дело на Кирил, глаголицата или кирилицата која го носи неговото име. Денес тоа прашање е апсолвирано. Глаголицата е азбука што ја создал Кирил, таа е постара од кирилицата. Најпознатиот познат писмен споменик Киевскиот Мисал, кој датира од средината на 10 век е пишуван со глаголицата и има моравизми, чешки јазични црти што навестува дека е пишуван во Моравија секако од учениците на Кирил и Методиј. Глаголицата била употребувана во Моравија, Хрватските краевии и Македонија, а кирилицата во Источна Бугарија што може да се заклучи по потеклото на спомениците. Се претпоставува дека кирилицата е создадена од Климент, некој му ја препишуваат на Методиј, Епископот Константин или на Црноризец храбар кој во чест на својот учител ја нарекле Кирилица.

Во Моравија Кирил и Методиј биле пречекани со воодушевување од страна на Кнезот Ростислав но и со жесток отпор на германските свештеници. Ги запознал за својата голема желба за самостојна словенска христијанска црква, со словенска богослужба. Браќата поминале 40 месеци во Моравија. Целосно предавајќи се на оваа мисија верни и тогаш кога лажно биле клеветени од страна на германските свештеници. Патувале во повеќе места промовирајќи го словенскиот јазик. Браќата отварале училишта на словенски јазик оспособувале кадри, кој ќе бидат идните учители и достоини свештеници на својот народ. Се градел цркви, манастири каде што се одржувале миси на словенски јазик. просветата и културата бргу се ширела, а со тоа и богослужбата на словенски јазик. Германските свештеници исплашени од брзиот успех на црковната служба на словенски јазик ги обвинувале браќата пред римскиот папа Андријан II за богохулна дејност. Тие тврдејќи дека словото на бога треба да се проповеда на три јазици и тоа : еврејски, грчки и латински. Браќата целосно предавајќи се на оваа мисија на словените им останале верни и тогаш кога биле лажно клеветени, жестоко прогонувани и неправедно напаѓани. Кирил и Методиј биле принудени да отпатуваат во Рим за да ја објаснат нивната мисионерска дејност помеѓу Словените. Константин се разболел и починал во 869 година во Рим. Претходно се замнашил непосредно пред смртта го примил монашкото име Кирил, а неговите ученици за презвитери и ѓакони. Римскиот папа го одобрил нивното учење и наредил словенските книги да се однесат во црквата Св. Марија и во неа да се изврши света литургија на словенски јазик.

По смртта на Кирил завршил првиот чин на епохалното културно дело на светите браќа толку важно за иднината на словенските народи. Неговото тело со високи верски почести било

⁵ Лапе, Љ. (1959) Одбрани текстови од Историјата на македонскиот народ, кн.1. Скопје.

положено во црквата „Св.Климент“ каде што и денес почива. По смртта на својот брат Методиј со своите ученици заминал во Панонија. Кнезот Коцел го прогласил Методиј за Епископ на Панонската епархија. Методиј со своите ученици ја ширел словенската писменост насекаде каде живееле.

Боривое кнезот на Чешла побарал од Методиј да ја посети неговата земја. Таму се задржал една година ,го прекрстил и неговот семејство, отварал цркви и подготвувал свештеници и учители кој ќе ја шират словенската писменост во оваа држава.Методиј со своите ученици ја ширел словенската писменост насекаде каде живееле. Тој испратил свештеници и во Полска со иста цел. Унгаркиот крал кој во тоа време бил во краевите околу Дунав, посакал да да има средба со Методиј. Многумина се обидуваа да го одвратат да не оди кај него поради опасноста која му заканувала. Унгарскиот крал го пречекал со задоволство. Разговарале за неговата мисија и го испратил со големи подароци.

Делокругот за ширењето на словенската писменост и книжевност била насекаде каде што живееле Словени и тоа во Чешка, Хрватска, Полска, Словенечкото приморје и во далечна Русија. Методиј станал и Папски пратеник за ширењето на христијанството во сите словенски народи.

Германските свештеници не му дозволувале на Методиј и неговите ученици да продолжат понатаму со ширењето на словенската писменост. Тие ги обвинувале дека бесправно ја организирале словенската црква. Заедно со своите ученици дејноста ја вршел соочен со големи тешкотии поради силниот притисок од германското свештенство се до неговата смрт. Така, Св.Методиј заедно со својот брат Св.Кирил стигнале во вечниот живот славејќи ги словенските народи бесконечно низ вековите.

По смртта на Методиј настанале уште потешки денови за неговите ученици. Тие биле прогонувани, затварани и физички малтретирани. Црквите и училиштата биле затворани. Епохалното значење за идниот културен развој на словенските народи останала словенската азбука и словенскиот книжевен јазик. Местото каде што е погребан Св.Методиј и постоењето на неговите мошти сеуште се предизвик за археологијата и за историчарите. Постојан ⁶неколку хипотези каде се наоѓа гробот на Св.Методиј најпозната е онаа на чешките археолози и историчари, кој тврдат дека го откриле местото на гробот во поранешна Велика Моравија во градот Никулчице.

Бугарските истражувачи тврдат дека има многу празнини во тезите на чешките научници. Професорот Николај Овчаров од Бугарија на оваа тема дава неколку своивидувања и заклучоци на оваа тема. Станува јасни дека и до ден денес локацијата на гробот на свети Методиј не е откриена. Пред археолозите и историчарите и понатаму е исправен предизвикот за разрешување на оваа мистерија. Со тоа овој заслужен се словенски учител би го добил истото значење како што го има чествувањето на неговиот брат Кирил. Тие што подарија едно парче сонце на целиот Европски континент.

По смртта на свети Методиј неговите ученици Климент, Наум, Горазд, Ангеларије, Сава и други заминале на Балканскиот Полуостров а дел заминале во Бугарија со надеж дека токму тука ќе најдат мир и спокојство. Борис ги „примил со голема чест и задоволство дозволувајќи кои се и од каде се благодарил на Бога што му испратил такви учители на верата и тоа не случајни луѓе, туку исповедници и маченици“⁷.

Прифаќањето на христијанството од страна на Борисова Бугарија придонело помеѓу Македонците да се засили процесот на христијанизирањето. Оваа нова фаза во покрстувањето е многу значајна, бидејќи со неа тешко е поврзана културната дејност на учениците од светите браќа. Така се „создале два културни центри, еден во престолнината на Бугарија Преслав, а втората во Македонија“⁸. Мисијата што ја започнале светите браќа уште тогаш добива, а подоцна уште повеќе просветно културно и црковно значење. Браќата со макотрпно работење во создавањето на азбуката и преведувањето на јазикот словенски го создале и првиот литературен јазик на сите

⁶ Заревска, Р. (2013) Гробот на свети Методиј се уште е мистерија, Нова Македонија, Петок 24 мај.

⁷ Георгиевски, М (2009) Прилози од старата македонска книжевност и култура како чинители на македонскиот идентитет. 2-ри Август. Скопје.

⁸ Дурло, М (2002) г.г Доситеј Македонски светец во Македонија. ГТИ-ГИНИС, Скопје.

Словени. Така каде што бил слободен животот на Словените таму и бргу се развивал и јазикот. Големото значење за идниот културен развиток на словенските народи останала словенската азбука и словенскиот книжевен јазик, како и најзначајните ученици на солунските браќа. Особено е значаен големиот подвиг на браќата по започнувањето на новата плодна творечка практика во христијанското мисионерско дело. Благодарјќи на писменоста создадена од солунските браќа словенските народи влегле во групата на европската цивилизација. Со примањето на христијанството добија можност за започнување на својот незапирлив процес на културен развиток и консолидација. Ова, во подоцнежниот временски период кај поедини словенски народи. Чествувањето на сесловенските просветители треба да биде празник на културата, солидарноста и единството на сите словенски народи. Создавањето на словенската азбука и словенската писменост овозможило словенските народи да можат да организират свои самостојни цркви, бидејќи нивниот јазик станал богослужбен за словенските народи.

Во 1980 година Папата Јован Павле II, со апостолско послание светите Кирил и Методиј ги прогласил за сопокровители на Европа веднаш до европскиот покровител свети Бенедикт.